

Õiguskantsler

Kristiina Urb-Semjonov
Advokaadibüroo Küllike Namm
kristiina.urb@namm.ee

Teie 04.11.2019 nr

Meie 05.12.2019 nr 6-1/191770/1906048

Vahistatu võimalused jälitustoimikuga tutvumiseks

Austatud Kristiina Urb-Semjonov

Palusite õiguskantsleril analüüsida, kas [vangistusseaduse](#) § 99 lõike 1 teine lause ja [Vabariigi Valitsuse määruse „Jälitustoimingust teavitamise ja jälitustoimiku tutvustamise kord“](#) § 5 lõige 1 on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseadusega.

Mõlemad sätted on kooskõlas põhiseadusega, kuna vahistatule on tagatud võimalus jälitusandmetega tutvuda. Peale selle on võimalik volitada toimikuga tutvuma ka kedagi teist või taotleda jälitusandmetega tutvumise tähtaja ennistamist. Kriminaalmenetluses saab jälitustoimikuga tutvuda ka vahistatu advokaadist kaitsja. Kui teha vahistatule jälitustoimikuga tutvumiseks riigi kulul soodustusi, seab see ebavõrdsesse olukorda need inimesed, kes peavad jälitustoimikuga tutvumiseks ise kulud (nt sõidukulud) kandma.

Inimesel, keda on teavitatud jälitustoimingust, on õigus taotleda tema kohta kogutud jälitustoimingu materjaliga, sh teabesalvestisega, tutvumist ([kriminaalmenetluse seadustiku](#) (KrMS) § 126¹⁴). [Põhiseaduse](#) § 44 lõige 3 näeb ette õiguse tutvuda enda kohta avaliku võimu asutuses hoitavate andmetega, kui seda õigust ei ole seadusega piiratud mh kuriteo tõkestamise või kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamise huvides. Jälitustoimingust teavitamine on menetlusgarantii, mis lubab taotleda enda kohta kogutud andmetega tutvumist. Erinevalt KrMS §-s 126¹³ sätestatud teavitamiskohustusest tekib jälitusasutusel kohustus jälitustoiminguga kogutud andmeid tutvustada vaid siis, kui inimene on ise selleks soovi avaldanud.

Üldised reeglid (menetluskord), mille alusel inimesele jälitustoiminguga kogutud andmeid tutvustatakse, on kehtestatud [Vabariigi Valitsuse 03.01.2013 määruse nr 4 „Jälitustoimingust teavitamise ja jälitustoimiku tutvustamise kord“](#) (edaspidi määrus) §-des 4 ja 5.

Määruse § 4 lõige 3 sätestab, et inimesel on õigus tutvuda jälitustoiminguga kogutud andmetega kolme kuu jooksul arvates päevast, millal jälitustoimingu teinud asutus saab inimese avalduse. Kui inimesel ei ole võimalik kolme kuu jooksul jälitusasutusse minna, võib ta mõjuval põhjusel esitada avalduse jälitustoiminguga kogutud andmetega tutvumise tähtaja ennistamiseks (määruse § 4 lg 5). Üldiselt aktsepteerivad jälitusasutused mõjuva põhjusena ka lühemaajalist kinnipidamisasutuses viibimist.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Inimesel, kelle suhtes jälitustoiming tehti ning kelle perekonna- või eraelu puutumatus jälitustoiminguga oluliselt riivati ja kes on menetluse käigus tuvastatud, võimaldatakse isiklikult või koos esindajaga jälitustoiminguga kogutud andmetega (ja jälitustoimingu käigus tehtud foto, filmi, heli- või videosalvestisega või muu teabetalletusega) tutvuda jälitusasutuses kokkulepitud ajal (määruse § 5 lg 1).

Inimene võib mõjuval põhjusel (see põhjus võib olla mh kinnipidamisasutuses viibimine) volitada enda jälitustoimingu andmetega tutvuma ka kolmanda isiku, kui too esitab selleks notariaalselt kinnitatud volikirja (määrus § 5 lg 2). [Vangistusseaduse](#) (VangS) § 95 lõike 1 alusel on vahistatul tõestamistoimingu tegemiseks õigus piiramatult kohtuda notariga. Kui andmetega tutvuja on kahtlustatav või süüdistatav, võib jälitustoiminguga kogutud andmetega tutvuda ka tema advokaadist kaitsja.

Vahistatu, kes ei soovi kasutada õigust tutvuda jälitusmaterjalidega esindaja või advokaadi vahendusel, võib paluda vanglalt luba lühiajaliseks väljaviimiseks (VangS) § 99) või väljasõiduks (VangS § 32), et ta saaks materjalidega tutvuda jälitusasutuses. Nii lühiajalise väljaviimise kui ka väljasõidu kulud kannab kinnipeetav.

Kinnipidamiskohas viibivad isikud, kes on ühiselu norme rikkunud. Sellistele inimestele soodustuste tegemine (sõidutamine või transpordi kinnimaksmine) oleks ebaõiglane nende inimeste suhtes, kes ei ole oma tegudega ühiselu aluseks olevaid väärtusi kahjustanud, kuid kelle õigusi on jälitustoimingute käigus oluliselt riivatud ja kes on menetluse käigus tuvastatud. Jälitusmaterjalidega tutvumiseks peavad need inimesed jälitusasutusse ise kohale minema (kattes seejuures sõidu- jm kulud) või samuti kasutama eespool kirjeldatud alternatiivseid võimalusi: näiteks võtma esindaja või taotlema andmetega tutvumise tähtaja ennistamist. Seega ei ole vahistatuga võrreldes paremas olukorras näiteks need inimesed, kes on jälitustoimingust teavitamise ajal kas haiged, liikumispuudega, pikemalt välismaal vms.

Uurimisasutuse otsusel ja kinnipidamisasutusega kokkuleppel võib kinnipeetav oma jälitusandmetega tutvuda ka kinnipidamisasutuses (määruse § 5 lg 1). Selline lahendus ei pruugi aga olla igas olukorras otstarbekas ega võimalik. Näiteks ei saa kinnipidamisasutus tagada kõiki vajalikke tehnilisi võimalusi jälitusandmete tutvustamiseks, lisaks tekib küsimus jälitusasutuse ebaotstarbekast halduskoormusest. Õiguskantsler on kontrollkäike tehes alati rõhutanud, et kui jälitusandmed on seotud inimese kaitseõiguse tagamisega, siis tuleb inimesele kindlasti anda võimalus oma andmetega tutvuda. Samas peaks kaitseõiguse seisukohast asjassepuutuvad jälitusandmed olema ka kaitsjale antud kriminaaltoimiku koopias.

Tänan Teid pöördumise eest.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Marju Agarmaa 693 8447
Marju.Agarmaa@oiguskantsler.ee